

UZIZAŽ	Vol. 4	Broj stranica: 16-22	Sarajevo	2008
--------	--------	----------------------	----------	------

PRILOG POZNAVANJU URBANE I SUBURBANE ORNITOFAUNE (Chordata: Vertebrata: Aves) ILIJAŠA

Suvad Lelo¹, Mirzeta Kašić-Lelo² & Dražen Kotrošan²
Odsjek za biologiju Prirodno-matematičkog fakulteta, Sarajevo
NVO Udruženje za inventarizaciju i zaštitu životinja, Ilijaš

ABSTRACT

Lelo, S., Kašić-Lelo, M., & Kotrošan, D. Contribution to the knowledge of urban and suburban ornithofauna (Chordata: Vertebrata: Aves) of Ilijaš. Prilozi fauni Bosne i Hercegovine, 4, 16-22. This paper presents a checklist of 61 species of birds of urban and suburban zone of Ilijaš. This checklist is a result of bird watching during periods of March – July 2007 and January – December 2008.

Key words: birds, Aves, Ilijaš, Bosnia and Herzegovina, biology, taxonomy

UVOD

Ornitološka istraživanja u Bosni i Hercegovini vršena u posljednjih 120 godina praktično nisu obuhvatala područje Ilijaša (Obratil, 1967, 1968, 1972, 1975, 1976). Sporadični podaci za ptice Ilijaša i okoline nisu precizirali područje ili su se odnosili na neke druge podatke pa ih je nemoguće povezati sa nekim ilijaškim toponimom (Dervović, 2005, 2006, 2007; Lelo et al., 2007).

U okviru aktivnosti prikupljanja podataka o fauni Ilijaša, Kantona Sarajevo pa i Bosne i Hercegovine (Lelo, 2005-2008) te preliminarnih istraživanja tokom 2007. godine (Lelo et al., 2007) vršeno je temeljnije istraživanje sa naglaskom na očekivane vrste što je i rezultiralo nalazima vrsta koje prethodne godine nisu uočene.

MATERIJAL I METODE RADA

Podaci prezentirani u ovom rada su prikupljeni u periodu mart – juli 2007. i januar – decembar 2008. godine.

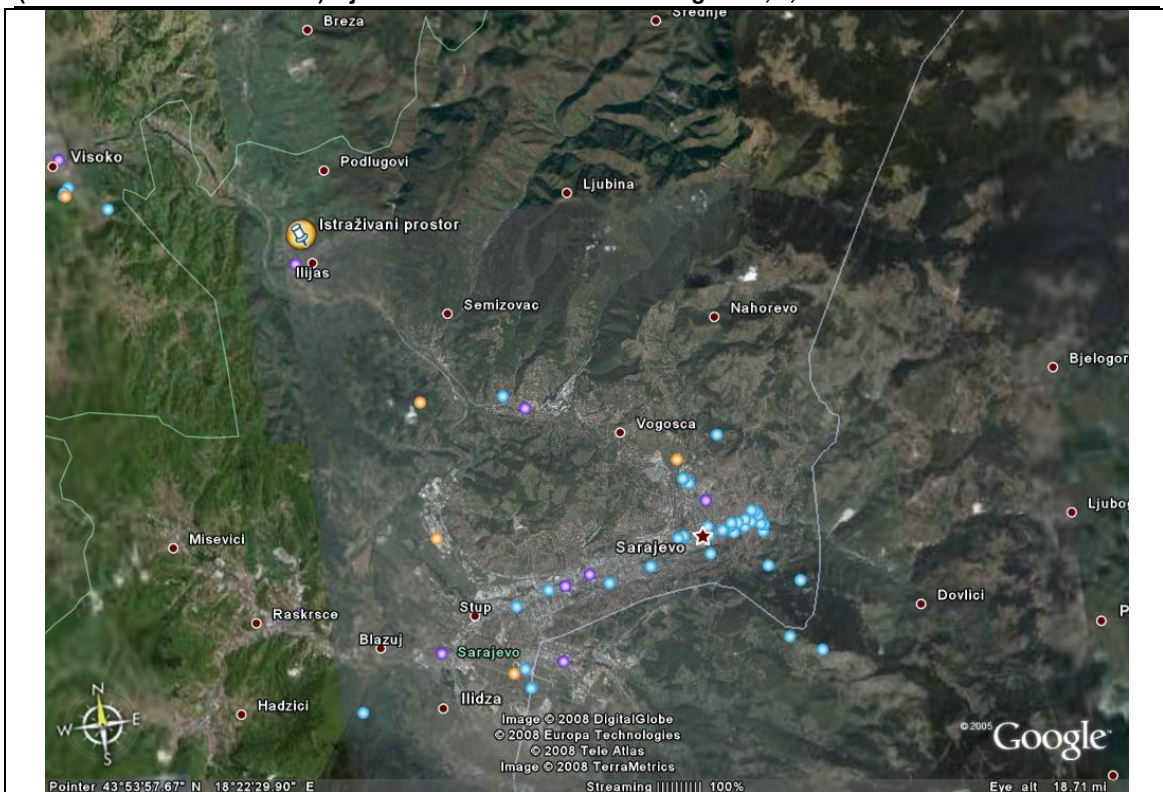
Posmatranje ptica je izvođeno unutar zone „Novog“ Ilijaša, u pravilu ophodnjom između tri nominalno postavljena lokaliteta:

- Lokalitet 1 – most na rijeci Bosni ispod željezare u Ilijašu na putu prema Kadarićima (43°57'16,46" sjeverno i 18°16'17,15" južno; 440 m n.v.)
- Lokalitet 2 – park ispred negdašnje Upravne zgrade ilijaške željezare, (43°57'24,35" sjeverno i 18°15'53,38" južno; 455 m n.v.)
- Lokalitet 3 – Karašnica. (43°57'16,46" sjeverno i 18°16'17,15" južno; 550 m n.v.)

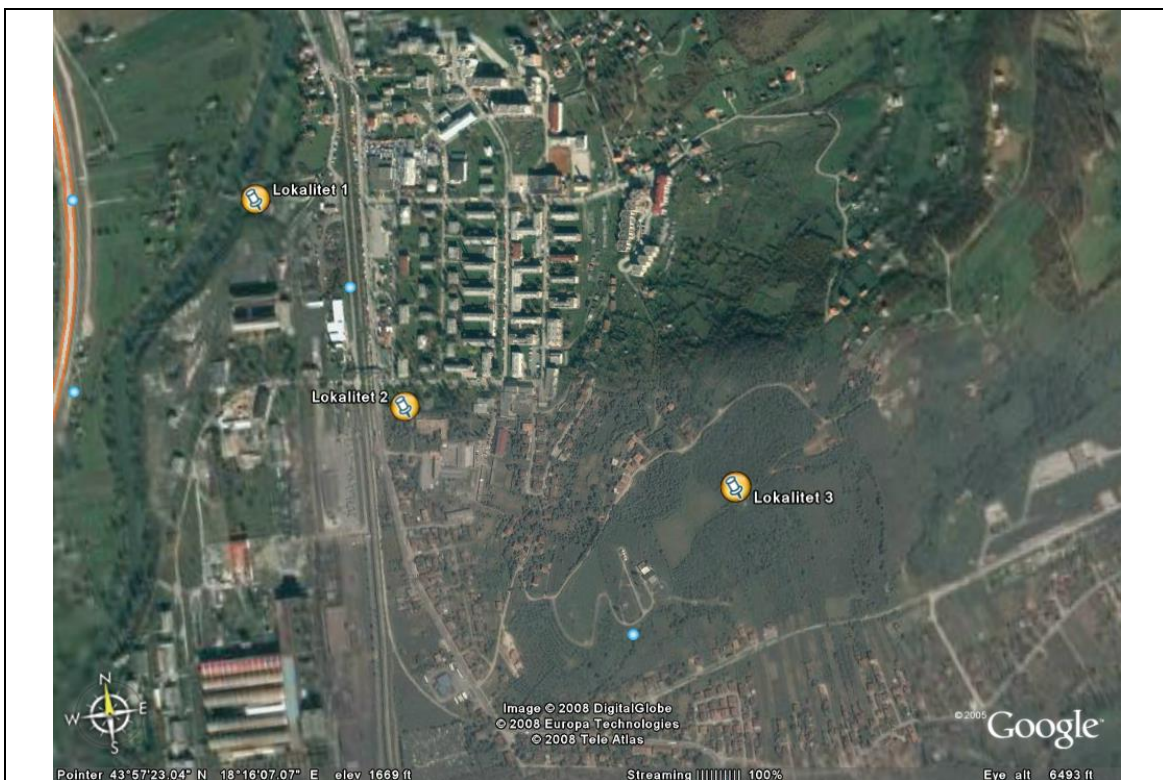
Sve tri zone nalaze se u prečniku od oko 1 km.

Podaci o ornitofauni urbanog i suburbanog dijela Ilijaša prikupljeni su metodom neposrednog posmatranja uz korištenje dvogleda uvećanja: 8x50 i 7x50, u konkretnim uslovima životne sredine. Determinacija ptica vršena je putem ključeva za određivanje ptica: Henzel et al., 1999 i Mullarney et al., 2006. Uz neposredno posmatranje kao dodatna karakteristika za određivanje ptica korišteno je poznavanje njihovog glasanja.

Prijegled vrsta dat je prema listama Udruženja za inventarizaciju i zaštitu životinja, Ilijaš (Lelo, 2005-2008; Kotrošan, 2008), odnosno prema: Clements, 2007.

Sl. 1: Prikaz položaja Ilijaša u odnosu na Sarajevo i druga susjedna naseljena mjesta na satelitskom snimku dijela Bosne i Hercegovine

Sl. 2: Prikaz istraživanih lokaliteta na području Ilijaša na satelitskom snimku dijela Bosne i Hercegovine

REZULTATI RADA I DISKUSIJA

Tokom posmatranja ptica u urbanoj (središnji dio gradske zone ovog Ilijaša) i suburbanjoj (rubovi grada koji nisu gusto naseljeni) zoni Ilijaša tokom 2007. i 2008. godine uočena je 61 vrsta ptica, a podaci o mjestima opažanja dati su u prijegledu koji slijedi (tab. 1.).

Tab. 1: Prijegled konstatovanih vrsta ptica u Ilijašu tokom 2007. i 2008. godine

Takson	Naučni prijegled	Godina	Lok. 1	Lok. 2	Lok. 3
CICONIIFORMES					
Ardeidae					
1. <i>Ardea cinerea</i> Linnaeus, 1758		2007.	+		
		2008.	+		+
ANSERIFORMES					
Anatidae					
2. <i>Anas platyrhynchos</i> Linnaeus, 1758		2007.	+		
		2008.	+	+	+
FALCONIFORMES					
Accipitridae					
3. <i>Buteo buteo</i> (Linnaeus, 1758)		2007.			+
		2008.	+		
COLUMBIFORMES					
Columbidae					
4. <i>Columba livia</i> Gmelin, 1789		2007.	+	+	
		2008.	+	+	+
5. <i>Columba oenas</i> Linnaeus, 1758		2007.		+	
		2008.		-	
6. <i>Columba palumbus</i> Linnaeus, 1758		2007.	+	+	+
		2008.	+	+	+
7. <i>Streptopelia decaocto</i> (Frisvaldszky, 1838)		2007.	+		+
		2008.	-		-
CUCULIFORMES					
Cuculidae					
8. <i>Cuculus canorus</i> Linnaeus, 1758		2007.			+
		2008.			?
STRIGIFORMES					
Strigidae					
9. <i>Strix aluco</i> Linnaeus, 1758		2007.			
		2008.		+!	
10. <i>Athene noctua</i> (Scopoli, 1769)		2007.			+
		2008.			?
PICIFORMES					
Picidae					
11. <i>Dendrocopus leucotos</i> (Bechstein, 1803)		2007.			
		2008.		+!?	
12. <i>Dendrocopus major</i> (Linnaeus, 1758)		2007.	+		
		2008.	+	+	+
PASSERIFORMES					
Hirundinidae					
13. <i>Hirundo rustica</i> Linnaeus, 1758		2007.	+	+	+
		2008.	+	+	+

14. <i>Delichon urbicum</i> (Linnaeus, 1758)	2007.	+	+	+
	2008.	+	+	+
Motacillidae				
15. <i>Motacilla alba</i> Linnaeus, 1758	2007.	+	+	
	2008.	+		
Regulidae				
16. <i>Regulus regulus</i> (Linnaeus, 1758)	2007.			
	2008.	+!	+!	
Turdidae				
17. <i>Monticola saxatilis</i> (Linnaeus, 1766)	2007.			+
	2008.			-
18. <i>Turdus merula</i> Linnaeus, 1758	2007.		+	+
	2008.	+	+	+
19. <i>Turdus pilaris</i> Linnaeus, 1758	2007.			
	2008.	+!		
Sylviidae				
20. <i>Acrocephalus arundinaceus</i> (Linnaeus, 1758)	2007.	+		
	2008.	-		
21. <i>Phylloscopus trochilus</i> (Linnaeus, 1758)	2007.			+
	2008.			-
22. <i>Phylloscopus collybita</i> (Viellot, 1817)	2007.	+		
	2008.		+	
23. <i>Sylvia atricapilla</i> (Linnaeus, 1758)	2007.			+
	2008.	+	+	+
24. <i>Sylvia communis</i> Latham, 1787	2007.			
	2008.	+!		
25. <i>Sylvia curruca</i> (Linnaeus, 1758)	2007.			
	2008.	+!		+!
Muscicapidae				
26. <i>Muscicapa striata</i> (Pallas, 1764)	2007.	+		+
	2008.	-		-
27. <i>Ficedula albicollis</i> (Temminck, 1815)	2007.			
	2008.			+!
28. <i>Erithacus rubecula</i> (Linnaeus, 1758)	2007.			+
	2008.			-
29. <i>Luscinia megarhynchos</i> C. L. Brehm, 1831	2007.	+	+	+
	2008.	+		
30. <i>Phoenicurus ochruros</i> (Gmelin, 1774)	2007.			+
	2008.		+	+
31. <i>Saxicola torquata</i> (Linnaeus, 1766)	2007.			+
	2008.			-
Aegithalidae				
32. <i>Aegithalos caudatus</i> (Linnaeus, 1758)	2007.			+
	2008.		+	+
Paridae				
33. <i>Poecile palustris</i> Linnaeus, 1758	2007.	+	+	+
	2008.		+	+
34. <i>Poecile montanus</i> Baldenstein, 1827	2007.	+		+
	2008.	+	+	+
35. <i>Periparus ater</i> Linnaeus, 1758	2007.	+	+	+
	2008.	+	+	+

36. <i>Parus major</i> Linnaeus, 1758	2007.	+	+	+
	2008.	+	+	+
37. <i>Cyanistes caeruleus</i> Linnaeus, 1758	2007.	+		+
	2008.	+	+	
Sittidae				
38. <i>Sitta europaea</i> Linnaeus, 1758	2007.			
	2008.		+	+
Certhiidae				
39. <i>Certhia familiaris</i> Linnaeus, 1758	2007.			+
	2008.			-
Laniidae				
40. <i>Lanius collurio</i> Linnaeus, 1758	2007.	+		
	2008.	-		
41. <i>Lanius minor</i> Gmelin, 1788	2007.		+	+
	2008.		-	+
Corvidae				
42. <i>Garrulus glandarius</i> (Linnaeus, 1758)	2007.			+
	2008.	+		+
43. <i>Pica pica</i> (Linnaeus, 1758)	2007.	+	+	+
	2008.	+	+	+
44. <i>Nucifraga caryocatactes</i> (Linnaeus, 1758)	2007.			
	2008.		+	
45. <i>Corvus monedula</i> (Linnaeus, 1758)	2007.	+	+	+
	2008.	+	+	+
46. <i>Corvus corone</i> Linnaeus, 1758	2007.	+	+	+
	2008.	+	+	+
47. <i>Corvus corax</i> Linnaeus, 1758	2007.			+
	2008.			+
Sturnidae				
48. <i>Sturnus vulgaris</i> Linnaeus, 1758	2007.	+	+	+
	2008.	+	+	+
Passeridae				
49. <i>Passer domesticus</i> (Linnaeus, 1758)	2007.	+	+	+
	2008.	+	+	+
50. <i>Passer montanus</i> (Linnaeus, 1758)	2007.	+	+	
	2008.	+	+	+
Fringillidae				
51. <i>Fringilla coelebs</i> Linnaeus, 1758	2007.			+
	2008.	+	+	
52. <i>Fringilla montifringilla</i> Linnaeus, 1758	2007.			
	2008.			+
53. <i>Carduelis chloris</i> (Linnaeus, 1758)	2007.		+	
	2008.	+	+	+
54. <i>Carduelis spinus</i> (Linnaeus, 1758)	2007.	+	+	+
	2008.	+	+	
55. <i>Carduelis carduelis</i> (Linnaeus, 1758)	2007.	+	+	+
	2008.		+	
56. <i>Carduelis cannabina</i> (Linnaeus, 1758)	2007.			+
	2008.			+
57. <i>Serinus serinus</i> (Linnaeus, 1766)	2007.			
	2008.	+	+	

58. <i>Pyrrhula pyrrhula</i> (Linnaeus, 1758)	2007.			
	2008.		+	!
Emberizidae				
59. <i>Emberiza citrinela</i> (Linnaeus, 1758)	2007.			
	2008.		+	!
60. <i>Emberiza schoeniclus</i> (Linnaeus, 1758)	2007.	+		
	2008.	+		
61. <i>Emberiza calandra</i> Linnaeus, 1758	2007.			
	2008.			+

Tokom preliminarnih istraživanja ornitofaune najužeg dijela Ilijaša od strane članova UZIZAŽ-a u 2007. godini uočeno je 47 vrsta, dok je tokom 2008. godine uočeno 50 (od kojih smo dvije samo čuli). U 2008. godini uočeno je 14 vrsta koje nisu konstatovane tokom 2007. godine (*Dendrocopus leucotos* Bechstein, *Regulus regulus* Linnaeus, *Turdus pilaris* Linnaeus, *Sylvia communis* Latham, *Sylvia curruca* Linnaeus, *Ficedula albicollis* Temminck, *Sitta europaea* Linnaeus, *Nucifraga caryocatactes* Linnaeus, *Fringilla montifringilla* Linnaeus, *Serinus serinus* Linnaeus, *Pyrrhula pyrrhula* Linnaeus, *Emberiza citrinela* Linnaeus i *Emberiza calandra* Linnaeus), ali nije uočeno čak 10 vrsta koje su opažene tokom 2007. godine (*Columba oenas* Linnaeus, *Streptopelia decaocto* Frivaldszky, *Monticola saxatilis* Linnaeus, *Acrocephalus arundinaceus* Linnaeus, *Phylloscopus trochilus* Linnaeus, *Muscicapa striata* Pallas, *Erithacus rubecula* Linnaeus, *Saxicola torquata* Linnaeus, *Certhia familiaris* Linnaeus i *Lanius collurio* Linnaeus).

Posebno je zanimljiv podatak o registraciji planinskog djetlića (*Dendrocopus leucotos* Bechstein) kojeg su uočili dr. S. Lelo i mr. M. Kašić-Lelo 18. januara 2008. godine na lokalitetu 2. Spomenuti nalaz, kojeg bi (a ukoliko se ukaže prilika) bilo jako važno potkrijepiti fotografijom, izdvaja se s obzirom da se ne uklapa u tipična staništa date vrste, tj. šumski ekosistemi brdskih i planinskih područja. Naime, do sada je poznato oko 50-ak nalaza za Bosnu i Hercegovinu, pri čemu se većina odnosi na planinska područja (Obratil, 1977; Gašić, 2007). Međutim, uzimajući u obzir da je data vrsta ranije već bilježena u neposrednoj blizini, odnosno na području Gornje Vogošće, podatak od 14. Januara 1917. godine (Obratil, 1977), moguće je da postoji određeno sezonsko kretanje i da u zimskom periodu zalazi u zonu istraživanog područja.

Sumarno gledajući tokom 2007. i 2008. godine u urbanoj i suburbanj zoni Ilijaša uočili smo 61 vrstu (od 329 poznatih u Bosni i Hercegovini ili 18,54%) koje su sistematski svrstane u 42 roda, 23 porodice i 8 redova.

ZAKLJUČAK

Tokom posmatranja ptica koja su obavljena u urbanoj i suburbanj zoni Ilijaša u periodu od 24. marta do 7. jula 2007. godine i 23. januara do 29. decembra 2008. godine registrovana je 61 vrsta ptica.

Prezentirani popis predstavlja dopunjeni popis ptica Ilijaša iz 2007. godine, i to očekivanim, a u ovim područjima uobičajenim, vrstama te, i dalje, predstavlja tek dio ukupne ornitofaune Ilijaša. Međutim, stvarnu faunu Ilijaša moguće je procijeniti tek temeljnom analizom ornitofaune Općine Ilijaš i Kantona Sarajevo kroz sve sezonske aspekte u godini.

LITERATURA

- Clements, J. F. (2007). *The Clements Checklist of Birds of the World, 6th Edition*. Cornell University Press, New York.
- Dervović, I. (2005). Rezultati januarskog brojanja vodenih ptica 1998-2005. *Bilten Mreže posmatrača ptica u Bosni i Hercegovini*, 1, 43-45.
- Dervović, I. (2006). Rezultati zimskog prebrojavanja ptica močvarica u Bosni i Hercegovini u 2006. godini. *Bilten Mreže posmatrača ptica u Bosni i Hercegovini*, 2, 20-22.

Lelo, S., Kašić-Lelo, M. & Kotrošan, D. (2008). Prilog poznavanju urbane i suburbane ornitofaune (Chordata: Vertebrata: Aves) Ilijaša. *Prilozi fauni Bosne i Hercegovine*, 4, 16-22.

Dervović, I. (2007). Izvještaj o januarskom prebrojavanju vodenih ptica u 2007. godini. *Bilten Mreže posmatrača ptica u Bosni i Hercegovini*, 3, 47.

Gašić, B. (2007). The breeding of White-Backed Woodpecker *Dendrocopos leucotos* on Mount Lisina near Mrkonjić-Grad (Bosnia and Herzegovina). *Acrocephalus*, 28(132), 32-35.

Henzel, H., Fitter, R., & Parslow, J. (1999). *Ptice Hrvatske i Europe sa Sjevernom Afrikom i Srednjim istokom*. Hrvatsko ornitološko društvo, Zagreb.

Kotrošan, D. (2008). Dopunjeni i korigirani sistematski prijedlog ptica Bosne i Hercegovine. Unutar: S. Lelo (urednik), *Fauna Bosne i Hercegovine – Biosistematski pregledi*. 4. izmijenjeno i dopunjeno izdanje Udruženja za inventarizaciju i zaštitu životinja, Ilijaš, Kanton Sarajevo, pp. 426-437.

Kotrošan, D., & Papes, M. (2007). Popis ptica zabilježenih u Bosni i Hercegovini od 1888. do 2006. godine. *Bilten Mreže posmatrača ptica u Bosni i Hercegovini*, 3, 9-38.

Lelo, S. (ed) (2005-2008). *Fauna Bosne i Hercegovine – Biosistematski pregledi*: 1. te 2.-4. dopunjeno i izmijenjeno izdanje. Interno izdanje Udruženja za inventarizaciju i zaštitu životinja, Ilijaš, Kanton Sarajevo, pp. 1-403.

Lelo, S., Kašić-Lelo, M., & Kotrošan, D. (2007). Prvi podaci organiziranih posmatranja ptica (Chordata: Vertebrata: Aves) urbane i suburbane zone Ilijaša. *Prilozi fauni Bosne i Hercegovine*, 3, 10-15.

Mullarney, K., Svensson, L., Zetterström, D., & Grant, P. (2006). *Bird Guide*. Collins, Graphicom, Milano.

Obratil, S. (1967). Pregled istraživanja ornitofaune Bosne i Hercegovine I (Passeriformes). *Glasnik Zemaljskog muzeja*, (PN) NS, 5, 191-268.

Obratil, S. (1968). Pregled istraživanja ornitofaune Bosne i Hercegovine II (Gaviiformes, Podicipediformes, Pelacaniiformes, Ciconiiformes, Anseriformes). *Glasnik Zemaljskog muzeja*, (PN) NS, 6, 227-254.

Obratil, S. (1972). Pregled istraživanja ornitofaune Bosne i Hercegovine III (Falconiformes). *Glasnik Zemaljskog muzeja*, (PN) NS, 10, 139-155.

Obratil, S. (1975). Pregled istraživanja ornitofaune Bosne i Hercegovine IV (Galliformes, Gruiformes). *Glasnik Zemaljskog muzeja*, (PN) NS, 13, 153-161.

Obratil, S. (1976). Pregled istraživanja ornitofaune Bosne i Hercegovine V (Charadriiformes). *Glasnik Zemaljskog muzeja*, (PN) NS, 15, 221-241.

Obratil, S. (1977). Pregled istraživanja ornitofaune Bosne i Hercegovine VI (Columbiformes, Cuculiformes, Strigiformes, Caprimulgiformes, Apodiformes, Coraciiformes i Piciformes). *Glasnik Zemaljskog muzeja*, (PN) NS, 16, 203-223.

SUMMARY

Ilijaš is one example of an area where there is no historical data regarding ornithofauna (Obratil, 1967, 1968, 1972, 1975, 1976; Lelo et al., 2007). Only available data was published as a result of birdwatching in the urban and suburban regions of Ilijaš and it included 47 bird species (Lelo et al., 2007).

Additional birdwatching in the urban and suburban regions of Ilijaš was conducted on three different sites and during the period of January – December 2008 and has resulted in 50 species of birds being recorded. In comparison with the birdwatching undertaken in 2007 among the recorded 50 species 14 have not been recorded before. Over the period of two years a total of 61 species of birds has been recorded in „New“ Ilijaš.

These observations and the record of the species observed are, in fact, a second review of bird species of Ilijaš.